

NESODDEN HISTORIELAG

ÅRSSKRIFT 1990

Innhold:

Randi Moe, formann:

Nesodden Historielag 10 år

Lars Næverlid:

Veiene på Nesodden (2)

Øistein Parmann:

Løvenskiold forteller

Lars Næverlid:

Post og postgang på Nesodden

Arne Eriksen:

Minner fra Fagerstrand brygge

Arne Johnsen:

**Skattebøker fra Krange -
1700-tallet**

Randi Moe:

Det lysnet i skogen...

Arne Eriksen:

Gratulerer med frihetsdagen

Randi Moe:

Nesodden Historielag

kan i år se tilbake på ti års virksomhet. Det var Ragnhild Bay, Åsmund Løes og Margaret Solland som inviterte til møte på Hellviktangen 16.9.1980. Konstituerende møte ble holdt i Fagerstrand Restaurants lokaler den 21.10.1980.

I møtet ble vedtekter for laget vedtatt. Som lagets første formann ble Marit Kiil (Jaer Evensen) valgt. Styret for øvrig: Osvald Granerud, nestformann, Turid Os, kasserer, Harald Lorentzen, sekretær, Inger-Liv Gøytil Lund, styremedlem. Sistnevnte deltok aktivt i styret, bl.a. som kasserer, fram til 1989. Det var skifte av arbeidsplass som gjorde at hun da måtte trekke seg.

Lagets formålparagraf er som følger:

Nesodden Historielag har til formål å vekke interessen og skape forståelse for bygdas historie.

Det vil arbeide for å utbre kjennskap til vår kulturarv og verne kulturminner av alle slag i bygda.

Formålparagrafens intensjoner søker vi å dekke gjennom foredrag, rusleturer i Nesodd-marka, utstillinger osv.

Av arrangementer gjennom de forløpne ti år nevnes: I september/oktober 1980 ble utstillingen «Kvinner i arbeid» vist på Hellviktangen. Den var utlånt fra Follo Museum.

I 1982 sto laget selv for bildemontasje og skriftlig informasjon i forbindelse med utstillingen «Båttrafikken Nesodden-Oslo gjennom 150 år».

Det samme gjaldt for utstillingen «Jordbruk på Nesodden før og nå».

Alle utstillingene var godt besøkt.

I 1985 og 1986 ble det arrangert henholdsvis båttur til Hovedøya og busstur rundt Nesodden for medlemmene.

Laget samarbeider med andre lag/foreninger og offentlige etater med målsettinger som faller sammen med våre.

Overfor kommunen er vi fra 1987 tatt med som høringsinstans når det gjelder rivingssaker og reguleringsaker og har forslagsrett til veinavn. Vi har inntrykk av at begrunnede forslag blir tatt hensyn til.

Sammen med det kommunale kulturutvalg arrangerte vi i 1988 «Nesoddkveld» på Follo Museum: Fra Granerud gård var utlånt gammel husflid og bruksgjenstander, Nesodden D/S lånte ut modeller av gamle Nesoddbåter, Randi Moe fortalte fra det gamle Nesodden mens Killingland kåserte om Nesodden inn i 90-årene.

Programmet var variert og nesoddinge og folk fra andre Follo-kommuner fylte museets lokaler til siste plass.

Liknende samarbeid var det når vi 17. mai 1989 i Samfunns-
huset markerte Grunnlovens 175 år og Lov om grunnskolen
250 år.

I Samfunns-
husets foajé viste vi en del av det bildemateriale
vi har samlet de senere år fra det gamle Nesodden. Bildene
vakte stor interesse blandt deltakerne, et bildemateriale som
vi takket være et stort arbeid utført av Tordis og Eigil Whist
har kunnet samle.

Bildene med beskrivelse er utlånt til Akershus Amtstidende
og tatt inn under headingen «Follo før».

To vernesaker har laget engasjert seg i, nemlig: Husmannsplassen «Olastua» i Kirkevika og tåkeklokka på Signalen.

For husmannsplassen var rivningstillatelse allerede gitt, men ble trukket tilbake etter at laget kontaktet bygningsrådet og fylkeskonservator.

Tåkeklokka var vedtatt fjernet av Kystverket. Det var Sigurd Haanshuus som gjorde oss oppmerksom på saken. Kystverket omgjorde sin beslutning etter at Historielaget og også ordfører Eggen henvendte seg dit. Forutsetningen er at Nesodden kommune står ansvarlig for vedlikeholdet.

I sommer var det lagsmedlemmene Thorolf Lundgren, Odd Gulbrandsen, Sigurd Haanshuus og Gunnar Falck-Olsen som malte klokketårnet. Utbedring av taket vil bli utført i høst.

I 1987 og 1988 deltok vi sammen med Nesodden Bondekvinnelag og Nesodden Husflidslag i førjulsarrangement på Sandvang. Begge år var arrangementet godt besøkt.

I så vel årsmøter som andre arrangementer legger vi inn kåserier om aktuelle emner fra og om Nesodden. Møtestedene legges til forskjellige lokaler i bygda.

Hvert år går vi «rusleturer» i Nesoddmarka. Lokalkjente folk følger med og forteller om stedsnavn og deres opprinnelse, om vegetasjon og viser gamle forlengst fraflyttede boplasser, osv. At interessen er stor for rusleturene bekreftes av stadig flere deltakere.

I 1988 ble lagets første «Årsskrift» utgitt og det er forutsatt at det skal utgis hvert år.

Randi Moe overtok formannsvervet etter Marit Jahr Evensen i 1987. Styremedlemmer i jubileumsåret er: Lars Næverlid,

nestformann, Kirsten Gullerud, sekretær, Sven Nordal, kasserer, Thorolf Lundgren, styremedlem, Tordis R. Whist, redaktør. Varamedlemmer Osvald Granerud, Thorolf Solberg og Per Ehrnst. Granerud har deltatt i styret i alle 10 år.

Av protokollen fremgår at elleve medlemmer deltok i det første årsmøte. I dag er medlemstallet 47 enkeltmedlemmer og 57 har «ektefellemedlemsskap». I alt 161 medlemmer.

Både medlemmer og andre viser stor interesse for vårt arbeid. Spesielt hyggelig er det å registrere at nyinnflyttede - unge som eldre - er opptatt av å lære Nesodden å kjenne.

Så vel innen styret som i laget som helhet er samarbeidet godt.

Arbeidsoppgaver i tiden fremover er mange. Historielaget håper å kunne medvirke til, sammen med andre interessenter, at Nesoddbok II kan utgis om ikke altfor lenge.

Befaring på To gård sommeren 1989

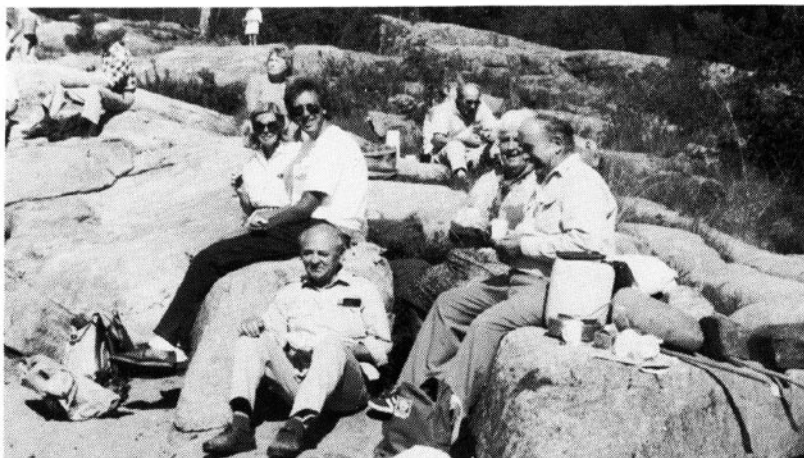
Et annet prosjekt er videoopptak fra bygda slik den er i dag. Filmen som ble vist ved vårt arrangement i Nesodden Energiverks lokaler i år og som var tatt opp i 1936, viser hvor raskt utviklingen går og hvor fort ting blir glemt. Vi vil gjøre vårt for at våre etterkommere skal kunne se og lese om både det gamle Nesodden og slik bygda fremstår i dag. Det er muliggjort bl.a. gjennom beretninger som er tatt opp på bånd og/eller skrevet ned og samlet. Opptak og nedtegninger er muliggjort ved at Lars Næverlid har stilt sin bil til disposisjon og selv har fungert som sjåfør.

Vi er alle takk skyldig til de tre som tok initiativet til at Nesodden Historielag ble stiftet.

Nesodden Historielag går inn i neste ti-år med arbeidsiver og vilje til å løse oppgavene som er pålagt oss i lagets formålsparagraf.

Oppgavene er mange. Derfor ønsker vi nye medlemmer velkommen.

Randi

Fra "rusleturen" på Fagerstrand i august 1990

*Kafferast på badestranda
ved Fagerstranda*

Arne Eriksen:

Minner fra Fagerstrand brygge

Hvor gammel Fagerstrand brygge er, vet jeg ikke, men det har jo vært utskipning av trelast fra ca. år 1600. Når rutebåttrafikken startet var Fagerstrand den siste brygge på Nesoddens vestsida. Den er utvidet flere ganger både p.g.a. økt båttrafikk og som leveringssted for tommer. I dag benyttes brygga i hovedsak for dem som skal til øyene, og vår og høst til utsetting og opptak for større fritidsbåter. Selve bryggeområdet blir maksimalt utnyttet til parkeringsplass og er et hendig anlegg for sjøsetting og opptak av småbåter med gjestebrygge. I den senere tid har Nesodden kommune bygget et pumpehus for kloakk på området, men ellers er bryggens fenderverk og venterom i forfall.

Fagerstrand i 1908.

Helt frem til 1930 åra var den eneste off. forbindelse til Oslo og Drøbak sjøveien. Fjordbåtene hadde regelmessige rutetider tiltross for tåke og uvær og uten radar og andre moderne navigasjonsutstyr. Det eneste hjelpemiddel på hver brygge var en lysstolpe med en 25W. pære, men det var et «lyspunkt».

Fjordbåtene hadde mange oppgaver. Foruten å dekke daglige arbeidsreiser og befordring av hytte- og feriegjester, ble all post og alle varer samt fisk og landbruksprodukter fra Fagerstrand fraktet med disse fjordbåtene. (Tidligere ble jo varer rodd til og fra Oslo).

Sommerstid var det travelt. Melk og brød skulle sendes til øyene med båten som gikk kl. 08⁰⁰. Andre varer ble sendt kl. 13⁰⁰. Dette med melk og brød foregikk på følgende måte, etter et meget sinnrikt system. Alle melkespann var merket med lapper hvor det sto antall liter melk og antall brød. Noen spann hadde eierens navn preget inn på selve spannet. Så sto landhandleriets betjening på stedets lastebil og øste opp melk fra 50 liters spann, mens noen pakket ferske brød

med et enkelt gråpapir og hyssing rundt. Som regel var alt ferdig når båten skulle gå. Når tid melkingen hadde startet og når bakeren begynte sin arbeidsdag, kan man bare gjette seg til.

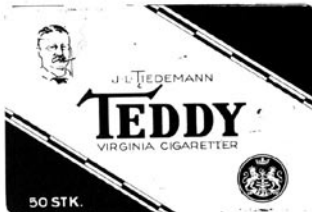
Noen næringsmiddelkontroll fantes ikke, men det fungerte likevel.

I regnvær var det problemer, men i hvertfall ble brødpakkingen flyttet inn i venterommet.

Venterommet med sine flotte og lovlige reklameskilt var et fargerikt innslag på de utvendige veggene. Hvem husker ikke? -

Melange Margarin, - Freias Kokesjokolade, - Friggs Havregryn, - Maler'n til Bjercke, - Frydenlunds Pils, - Medina - Teddy - etc. De siste var lovlig sigarettreklame.

Innvendig var også veggene dekorert, men ingen ville vedkjenne seg produksjon av tabu- og fyord, som vel var da-tidens grafitti.

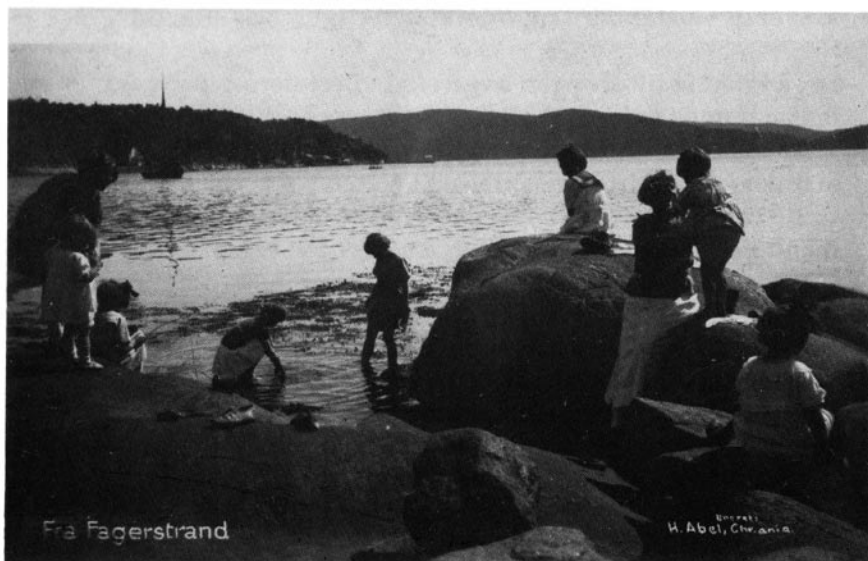
... og fikk med penger for å betale grossistene i Oslo. Ved kommet ombord i båten oppdaget hun at vesken med pengene stod igjen på benken i venterommet. Søsteren gikk av på neste brygge, men det ble mørkt så hun fant ikke frem til Fagerstrand før neste morgen, og der stod vesken. Den gangen fikk man kjøpt varm kaffe med første båt 06³⁰ og det benyttet nok damen seg av.

Tilslutt et trist minne fra brygga. 9. april 1940 kom det 40 døde og 200 tyske fanger fra Blücher som ble senket litt lenger ut i fjorden, men det er alt 50 år siden.

Engang ble venterommet benyttet som «nattsafe». Det hadde seg slik at søsteren til stedets baker hadde vært på helgebeseøk og fikk med penger for å betale grossistene i Oslo. Vel kommet ombord i båten oppdaget hun at vesken med pengene stod igjen på benken i venterommet. Søsteren gikk av på neste brygge, men det ble mørkt så hun fant ikke frem til Fagerstrand før neste morgen, og der stod vesken. Den gangen fikk man kjøpt varm kaffe med første båt 06³⁰ og det benyttet nok damen seg av.

Tilslutt et trist minne fra brygga. 9. april 1940 kom det 40 døde og 200 tyske fanger fra Blücher som ble senket litt lenger ut i fjorden, men det er alt 50 år siden.

Lars Næverlid:

Veiene på Nesodden

I årsskriftet for 1989 beskrev vi litt om veienes utvikling fra dyretråkk, gang- ride - kløv - og kjerreveier. Videre om grunneiernes plikt til vedlikehold i roder etter matrikkelens størrelse, med lensmannen som «veisjef».

I europeisk sammenheng var vårt land ikke tilbaketilvendende med hensyn til veier. Allerede i 1624 ble den første kjøreveien anlagt. Den gikk mellom Kongsberg og Drammen, vesentlig p.g.a. sølvverket. Midt i samme århundre ble det regulær posttjeneste, militærvesenet var i utvikling slik at kravet til veistandard og fremkommelighet var stigende.

For å komme til vår egen bygd skal vi referere ordrett fra lensmannens veiprotokoll.

«Aar 1901 den 8. mars fremmedes Anbudsmøde paa Lensmandskontoret til bortsættelse af Veien fra Hasle Veiskillet til Blylagets Dampskibsbrygge. Mødet lededes af kst. Lensmand Paul Heltzen i bivær af Ordfører Sv. Brække. Hvorda!: Bekjendtgjørelse af 27. f.m. med Beregningspaategning og Konditioner af s.d. fremlagdes. Konditioner oplæstes, hvorefter Rodeveien fra Haslevei-sketil til Blylagets Dampskibsbrygge frembødes til Anbud. Den eneste mødende var Johan Hansen Krange, der forlangte kr.150.- pr. Aar. Det gjorde Anbud ansaaes for høit, hvorfor det ansaaes heldigst at leie bort Arbeidet som dagsarbeide indtil videre».

Underskrevet

Paul Heltzen. Sv. Brække.

«Aar 1901 den 8. mars fremmedes Anbudsmøde paa Granerud til bortsettelse af Rodeveien fra Smidien paa Fjeld til midt paa Muren ved nordre Granerud, Veiskillet ved

Fjeld indbefattet. (Så følger samme formalia som ovenfor.)... hvorefter nævnte Veistrækning frembødes til Vedligehold, hvorved Olaus Granerud kom med Bud paa 6 øre pr. m. eller i hel Sum pr. Aar kr. 66.60, hvilket Bud Ordføreren paa Kommunens vegne vedtog."

Paul Helzen. Sv. Brække.

Aar 1903 den 9. juni fortoges Befaring af følgende Roder i Nesodden i Anledning Sommerarbeidets Begyndelse. Samtlige Veistykkehavere med undtagelse af Rud afgav Møde på Roden.:

Præstegaardsbakkens øverste del stærkt slidt og maa fyldes godt, hvorom Veistykkehaveren meddeltes Instrux.

Ordfører Brække meddelte paa Kommunens Vegne, at Kommunens Veistykke vil blive istandsatt af Johan Mortensen Sandaker.

Paa Fjeld Veistykke er af 2 Parceleiere, O. Larsen Solhaug og Johansen, Granlund omlagt Indgangstrappe af Sten, de hindrer Vannets frie Løb i Veigrøfterne. Ordre om Forandring heri gaves og vil Rodemesteren paae dette.

Paa Ellingstad Veistykke har Bestyrer Melsom, Drøbak, der har havt Dampsag ved Fjeldstrand, andbragt en Rænde for at rende Bord over Veien. Renden, der er anbragt uden Veivesenets Tilladelse, ligger kun 2¹/₂M. over Veibanen.

Antages at hemme Trafikken naar Renden tages i brug.

Paa Holen Veistykke fantes endel Props (småtømmer) henlagt lige op paa Veilegemet, hvorfor samme beordredes fjernet.

Rodemestrene deltog i Befaringen overalt.»

Iver Sølie.
(lensmand)

Befaringen fortsatte den 16. s.m. og s.å. hvorfra følgende refereres:

«Brodekke på Agnorbroen besluttedes istandsatt for Kommunens Regning.

Veistykkehaven for Klufta renser Grøfterne og fylder eller udjevner bedre ved den nye Stikkerænde paa Veistykket. Paalæg gives idag. Søndre Gjøfjeld fylder bedre ved Myrhullet og nedover derfra.

Paa Lilleengens Veistykke bortmineres et Fjeld forat Grøft til Vandafløb kan tilveiebringes.

Paa nordre Myklerud Veistykke ved en Stikkerænde (nær Skolen) bortmineres i 3 M. Længde en Sten der hindrer at Vannet kommer i Rændens Slug.

Bjerkaas og Spro mangler Veistolpe. Rodemesteren paaser Mangelen afhjulpet inden 8 Dage.

Træbroen ved Kuaas Veistykke omlægges snarest.»

Som seg hør og bør ble det senere på sommeren foretatt befarung efter Sommerarbeidets Slutning.:

«Nedhugning af endel ungskov mellem Svestad og Granerud.

Paa søndre Agnor, nordre Labraatens Veistykker strennes væk endel Græs paa begge sider af Veibanen.

Fagerstrand fylder bedre med Sten mellem Gaardsplassen og Bryggen.

Slængsten afrages paa Hyttens, Lilleruds og Spro Veistykker. For Kommunens Regning foretages Sprængning i Grøften mellom Gulstad og Hokholt. Krange nordre fylder bedre og anvender dertil al fremkjørt Grus.»

At det var milde vintre også i eldre tider viser følgende referat:

«Aar 1905 den 3. Febr. blev Befaring foretaget af Nesoddens Bygdeveier for at kontrollere Fremdriften af Veigrusen for 1905 der var beordret fremkjørt inden 30. Januar d. Aa.

Hvorda befaredes:

- Rode 1. Bjørgan, Grøstad og søndre Hasle (Heltzen) ikke kjørt
Røer og Loftu forlidet Grus.
2. Ingen kjørt Grus naar undtages Solberg og Torget, der har fremkjørt ca. Halvdelen.
  3. Vestre Skoklefald og Kommunen har ikke kjørt, Ø. Skoklefald og Sørby forlidet.
  4. Ellingstad, Nyborg, Fjeld, Granerud søndre har ikke kjørt.
  5. I denne Rode hvor Kommunen har Arbeidspligten er intet fremkjørt.
  6. Tilrest ved Fristens Udløb staar Stormyren, for Agnor Skog (kun Grus, Sten er kjørt.) og søndre Agnor, der har Grustag i Nærheden.
  7. Kluffta, Nylænna, Myrvold, Myklerud, Myrene, Storrud, har ikke kjørt. Gjøjfeld søndre har kjørt forlidet.
  8. Strækningen Hasle-Blylaget har ikke kjørt Grus. Entreprenøren underrettet. Ludv. Kranges Vei stykke bliver at tilføre ca. 3 meter Puksten.

Rodemestrene meddelte at Grunden til at Gruskjøringen er udsat er det at Føreforholdene i Vinter ikke har tilladet Gruskjøring paa mere ulænt Tærræn som i Skoger og til Grustag der ikke har lagt særlig bekvæmt. -

Snemangelen ventes endnu afhjulpet.

Rodemesteren paalagdes at give Frist til 15/3 fk., efter hvilken Tid Leie finder sted.

Iver Sørli.
Lensmann

I 1930 ble Vestveien påbegynt fra Fjellstrand. Arbeidet ble utført som "nødsarbeid". Første etappe fram til Ommenveien var ferdig i 1932. På bildet; veioppsynsmann Mathisen, Eugen og Kristian Persilengen. (Odd Persilengen på bilens panser).

Den 1905 den 24 juli blev följande
 Anteckningar afgjorda i Akademiens
 bestyrelse på Kommunens Vagn af J. G. G.

1. Skillevide på Proskobanen på Røer N. N.
 stykker
 Portvæltet til Kaye. Skovmand for Kr 12.00
2. Jo på Rev 2 på Røer N. N. stykker
 Portvæltet til A. Skovmand for 12.00
3. Jo på Karlstad N. N. stykker på R.
 102. (Ejledgordet)
 Portvæltet til H. Skovmand for 9.00
4. Jo på Perleborgsgordet på Rev 4.
 Portvæltet til H. Skovmand
 for 18.00
5. Minering, Grøften på Græmmedals
 N. N. Rev 4
 Portvæltet til H. Skovmand
 efter den Pris Kr 2750 pr. st.
 Moderne derefter sluttet.

Resumé

Øistein Parmann:

Løvenskiold forteller

Den kjente ornitologen Herman Løvenskiold flyttet med sin hustru, Mia, til Nesodden en gang i 30-årene. Senere ble vi naboer i mange år. Løvenskiold var ikke bare en farverik skikkelse og en fremragende naturhistoriker, han hadde også stor sans for lokalhistorie. Særlig samlet han på småhistorier som han enten selv hadde hørt, eller fått fortalt av de gamle i bygda. En kveld ble vi enige om at han skulle fortelle slike historier, så skulle jeg ta dem opp på lydbånd. Det ble desverre bare med denne ene aften, men her er småstubbene gjengitt i den orden Løvenskiold kom på dem og fortalte:

Fra et gammelt skinnbrev fra 1600-tallet i Riksarkivet:
En kone fra Kirkebo (som lå mellom Løvenskiolds eiendom og Svae, grensende mot syd til Enebøl) ble beskyldt for å ha stjålet et fiskegarn og noe annet fra Glenne. Hun sammenkalte da sine venner fra følgende steder: Sørby, Sannaker, Ljodhus (Østre Løes) og fra en rekke andre gårder på Nesodden, hvor samtlige bedyrer at hun aldri hadde stjålet eller tilvendt seg noen ting.

I presten Griegs tid. Under prestegården lå en husmannsplass i Kirkevik med en husmann som ble kalt Martin i Kjærk´vika. Han gikk for å være en tomsing, men han hadde alltid et svar på alt han ble spurt om.

En dag på Presteskjær brygge møtte presten Martin. Martin var i kisteklærne, og presten spurte:

Skal du til byen idag, Martin?

Jåå, svarte Martin.

Det heter ikke sånn, Martin, sa presten. Det heter: Ja, hvis Gud vil.

Vil 'n itte så tar je prammen og ror til Bålsrud og tar landevegen je, sa Martin.

En annen gang hugg han ved i Prestegårdsskogen, det var som avgift på husmannsplassen i Kirkevik. Så kommer det en kjenning forbi.

Hvor mye har du for favnen du da, Martin? spør han.

E' krone, får'n te det heller.

Gamle Ludvik Andersen, bonden på Roberg, fortalte om en klokker som ikke var skåren for tungebåndet. Presten hadde fått et mavetilfelle og lå til sengs. Det var søndag morgen, og presten sendte bud på klokkeren at han måtte komme over til ham. Så sa han til klokkeren:

Du skjønner det at jeg har fått et mavetilfelle så jeg kan ikke komme på prekestolen idag. Du må være så snill å gå tilbake til kirken og hilse menigheten fra meg og si hvorledes det er fatt, og så får du lese utgangsbønnen og i det hele tatt besørge det fornødne.

Klokkeren gikk tilbake til kirken, meget høytidelig fordi han skulle opptre i et så viktig erend. Han gikk opp i koret, kremtet en gang og to ganger inntil han fikk menigheten til å se på seg. Så kom følgende:

Je sku helse så mye fra 'n far og si at formedels et mavetilfelle så kunne han itte gjøra på stolen idag, og så ba 'n meg gjøra det fornødne på gølvet istan.

Johan Ruud var kjent for å være så vrien, han hadde stor moro av å drive ap med folk. Så var det en gang jeg hadde skutt en rev som ville ta kyllinghønene våre, fortalte Løvenskiold. Så traff jeg Johan på landeveien.

Jeg hører du har skutt reven, sa han.

Ja, sa jeg, jeg har det.

Ja, sa Johan, for noen år siden var reven så lei og ville ta tuppene mine. Nå visste jeg hvor hiet var henne, så jeg tok børsa og ruslet oppetter skauen for å se om jeg kunne få has på den. Et støkke foran hiet var en stor stein, og så la jeg meg bak steinen for å lure da veit du. Da jeg hadde liggi der ei stønd, kom det fire - fem revunger ut av hiet og begynte å leike. Og de var så morsomme at du vil ikke det tru. Så tok jeg børsa og rusla hjem uten å gjøre dem noe jeg. Men du vet, dem skal være flinke til å leike når dem leiker så dem berje livet.

En annen gang hadde han kjørt tømmer for Olav Skoklefald, far av han som eide gården i vår tid. Og når han kom forbi Skoklefald om kvelden, så ble han buden inn på en dram. *Og det veit du jeg likte godt*, sa Ruuden. Han var ikke av dem som drakk noe særlig, men en enkelt dram, likte han.

Men så blei det slutt på drammen, sa han, og det var min egen toskete skyld. For en dag hadde jeg satt meg så langt fremme på slean som jeg kunne. Og så kom jeg forbi tråkken på Skoklefald, og der sto 'n Olav, og så si 'ern til meg: Åffer har du sett deg så langt framme, Johan?

Jo du skjønner jeg kommer lite granne føre hjem, sa jeg.

Dette tok han som en finte for at han hadde holdt meg igjen med drammen, og så blei det slutt på den. Så det var det dumeste jeg har sagt i mine da'er.

Martin gikk og raket løv i prestegårdshagen. Og presten Grieg kom og så at Martin raket med begge håndbakene opp. *Martin, sa presten, du holder galt på riven. La meg få riven, så skal jeg vise deg hvordan man skal rake.*

Og Martin la fra seg riven, satte seg på en sten og tente på pipen og betraktet presten som raket elegant med den ene håndbaken opp og den andre ned. Da presten ble lei rakingen, gav han riven tilbake til Martin og sa: *Nå du, Martin.* Og Martin fortsatte akkurat som før. *Neimen Martin, sa presten, det var jo sånn du ikke skulle gjøre.* Martin støttet seg på riven, så en lang stund på presten og så kom det: *Jeg tagg still je da presten raka.*

En gang var Gudrun Røer over hos mor Bleksli. Så ble de stående og se på noen vakre blomster.

Hva kaller du de blomstene ? spurte Gudrun Røer.

Jeg kaller dem «Den goe tia», for det sto det på posen, svarte hun.

Det stod «Godetia» latin.

Presten hadde besøk av kolleger på prestegården. Anders skulle kjøre dem til Presteskjær brygge for at de skulle få båtten. De hadde liten tid og kjørte i full fart nedover bakkene til bryggen. Så sier den ene til Anders: *Vi kommer ikke for sent vel?*

Det skal iallfall ikke bli mye om å gjøre, sa Anders.

Om prosten Dahl fortalte Anders en annen historie.

En gang han skulle kjøre prosten i sognebud, hadde prestefruen tullet om ham et langt skjerf. Da de skulle på hjemvei, hadde de ikke fått festet dette skjerfet godt nok. Dahl satt i giggen ved siden av Anders.

Så kjørte vi hjemover da, sa Anders. - Så kunne jeg itte skjønne, for hue til 'n far det gikk lenger og lenger ned og til slutt var nesa nesten nede i hjulringen. Men itte no sa han. Men jeg sa da proo og stanset hesten. Da jeg skulle se etter så hadde enden av skjerfet vikla seg om hjulnavet og hadde dradd hue til 'n far helt ned i hjulryggen.

Fjærtoft var en god skøyer. En gang ringte han til klokkeren i Gjøfjeld kapell for å gi beskjed om hvilke sanger som skulle settes opp til søndagsgudstjenesten. Han etterlignet prosten Dahls stemme og regnet opp en rekke heididlidu-melodier.

Men prost Dahl, sa klokkeren, vi kan da ikke sette opp slike verdslige melodier.

Det blir som jeg har sagt, sa «Dahl» - etterpå blir det kollekt, og de pengene som kommer inn, de deler De og jeg.

Da skjønte klokkeren at det var Fjærtoft.

Gjøfjeld kapell ca. 1910

Lars Næverlid:

Post og postgang på Nesodden

Omkring 1750 nevnes postgårder i Aas, f.eks. Støcken og Sundby. Derfra gikk posten ved leilighet, eller for viktige militære sakers vedkommende med ekspress til Nesodden. Ved formannskapslovens ikrafttreden var det ridende post fra Korsødegården i Aas til Nesodden, sannsynligvis til lensmannsgården Berger. Denne postgang synes å være blitt understøttet av Amtet, da det kun ble betalt for den såkalte «Brevbudpenge». Disse ble utlignet på de enkelte prestegjelds matrikkelskyld og var en ren ubetydelighet. For Nesodden ble det for årene 1844-45 anvist 114 skilling - kr. 3,80.

I et sirkulære fra 1852 kan leses: «Kongelig Resolusjon av 20. febr. 1852: En bipost 2 gange ukentlig mellom Aas Postaabneri og Nesodden Præstegjeld i Ager og Follougs Fogderi i Agerhus Amt med et Postaabneri der treder i virksomhet den 1. mai.".

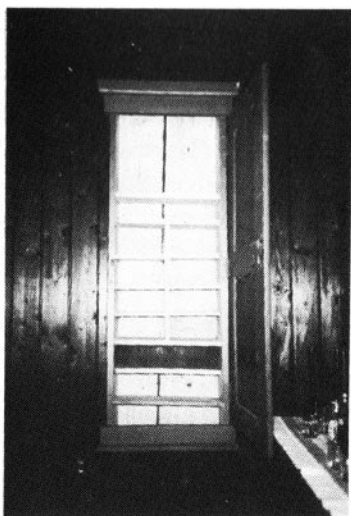
Hvor dette poståpneriet lå vites ikke sikkert, men den første poståpneren var lensmann Ole Petter Røer som eide og bodde på Berger gård.

I 1855 ble det vedtatt ved lov å innføre et ensartet norsk portosystem, og året etter ble frimerker tatt i bruk.

1860 uttalte formannskapet seg for at denne postgang ble innskrenket til 1 gang om uken, da bygden på annen måte hadde lett forbindelse med hovedstaden. Det ble ikke innvilget.

I 1871 ble sogneprest Johan Andreas Welhaven poståpner, og poståpneriet må da ha vært i prestegården. Senere hos klokker Harald Olsen Sørflaten på Jaer og til 1906 hos lensmann Carl Heltzen på Søndre Hasle.

Dette skapet er kommet fra Ned-Grøstad Gård og er fra ca. 1860. Det ble brukt i postsammenheng, til stempeler, lakk, frimerker, blanketter etc. dengang Vesla Graneruds far, Johan Grøstad var poståpner på Flaskebekk.

Etter denne tid har det vært i området Prestegården - Torvet. Poststedet het opprinnelig Næsodden og senere Nesodden, men da det etter århundreskiftet ble opprettet flere andre poststeder på Nesodden bl. a. på Spro i 1910, Blylaget og Fjeldstrand i 1912, Helvik i 1915 og Flaskebekk i 1916, oppsto det etterhvert adresseringsproblemer. Spørsmål om navneforandring meldte seg, og etter litt strid om «Presteskjær» ble navnet fra 1. januar 1927 Nesoddhøgda.

Såvidt vi forstår gikk posten over land til Baalerud i Oppgård, derfra sjøveis til Blylaget og videre til poståpneriet. Postfører var i mange år Mons Larsen.

Da «D.S. Bundefjord» i 1875 begynte å gå i rute på Bundefjorden, førte den posten til Presteskjær. Om vinteren mens båten lå i opplag ble posten sendt over land som tidligere.

I 1880 ble det betalt en godtgjørelse på 40 øre pr. gang for ombord- og ilandbringelse av post.

I 1904 begynte Nesodden Dampskipsselskap å føre post på vestsiden. Samtidig ble Steilene poståpneri opprettet.

Transporten av post mellom poståpneriet og nærmeste dampskipsanløpssted var bortsatt på kontrakt. I 1904 var betalingen 130,-kr. pr. år. Det var ekstra betaling når posten p.g.a. ishindringer e.l. måtte hentes eller leveres på et annet anløpssted. Men i kontrakten heter det også: «For befordring til og fra Fjeldstrand på grund av at Bundefjordskipet har «kjelesjau» betales det dog intet tillegg.

Rundt 1920 var det 2 kjørende daglige landpostruter.

Nordre rute gikk fra posthuset (Torvet) om Kontra, N. Røer, Flateby, Berger, Skoklefald, tilbake til Torvet, Slåbråten, Fjeld, Granerud, Svestad, Klufta. Derfra tilbake om Funningrud, Kuås, Hasle, Grøstad, Jaer til posthuset. Søndre rute gikk fra Spro om Gjøfjeld, Myklerud, Klufta, Kopperud, Fron Landhandleri, Lindebråte, Dal, Berger, Tusse, Hoskeldalen, Bråten, Hallangen, Degerud, Agnor, Munkerud tilbake til Spro. På Klufta er oppsatt postkasse til utveksling av post mellom nordre og søndre rute.

Her i Kjekstads landhandel har Spro postkontor holdt til.

I 1960 ble Oksvald og Flaskebekk poststed nedlagt. Samtidig ble det nuværende 1450 Nesoddtangen åpnet. Siden 1985 har det vært i sine nuværende lokaler med moderne utstyr som data og skrankemaskiner.

Derfra går idag 1 landpostrute og 8 lokalruter, mens det fra Fagerstrand er en landpostrute og to lokalruter, etter at Spro ble lagt ned i 1989.

Ved Nesoddtangen er det pr. idag 16 ansatte i omdelings-tjenesten og 13 i kontor- og ekspedisjon.

Det er betydelige mengder post og penger som passerer postkontoret, og for å illustrere litt kan nevnes at det årlig ekspederes ca. 50.000 pakkeforsendelser.

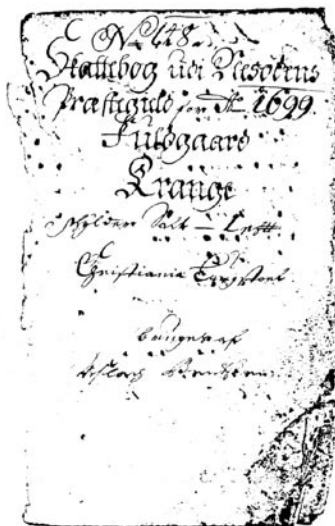
Vi takker poststyrerne ved Nesoddhøgda og Nesoddtangen: Eva Reidun Jølstad og Anne Lise Johansen for velvillig hjelp med opplysninger og utlån av materiell.

Arne Johnsen

Skattebøker fra Krange - 1700-tallet

På gården Sør-Krange er skattebøker, det vil si skattekvitteringsbøker fra 1699 til langt inn i forrige århundre oppbevart. Skattekvitteringsbøkene tilhører nå Amanda Gulbrandsen. Om en ser bort fra Lofthuskommisjonens arkiv, er skattekvitteringsbøkene for Krange blandt de ytterst få bevarte eksemplarer man vet om i Norge.

N 128. Skattebog udi Nesodens Præstegield for Anno 1699, Fuldgaard Krange skylder Salt 1 skippund, Christiania Laugstoel bruges af Aslach Bentssen

Skattebøkene er fullstendige for årene 1699-1705, 1715-1720, 1721-1778, 1780-1803, for årene 1706 og 1779 går det frem hva ilignet skatt var for disse to årene.

I 1699 skulle oppsitteren på Krange, Aslach Bentssen, utrede 6 riksdaler 1 ort og 19 skilling i forskjellige skatter og avgifter. 100 år etter, i 1799 skulle oppsitteren på Krange, Christen Hansen, betale 7 riksdaler 2 ort 10 skilling i skatt.

Prisene ble fordoblet mellom 1750-1800, mellom 1710-1800 steg på Nesodden gårdenes gjennomsnittspris ved salg

med over 700%. Vi kan fastslå at det for oppsitteren på Krange har skjedd en betydelig reell skattelettelse i løpet av 1700-tallet.

Ytelsene var faste for de gamle skattene, men det er en stigende tendens til å forlange flere ytelser. Sett med vår tids øyne var det beskjedne drikkepenger man måtte avstå til myndighetene i skatter, men i et naturalsamfunn med få kontanter og beskjedne avdelinger kunne skattene saktens være byrdefulle. I tillegg hvilte militærtjenesten på bøndene.

Skattene ble betalt på vår-, sommer- og høsttinget. Fogden selv kvitterte egenhendig for innbetalte beløp. Beløpet som ble betalt på tinget, varierte sterkt. Det er langt fra å snakke om faste terminbeløp. I 1770-årene ser man at en større del av skatten betales på sommertinget midt i juli måned. Fra 1785 betales vanligvis 6 rdl eller mer i juli måned, mens 3. eller 4. desember betales den resterende skatt. Skatten betales etter 1784 kun to ganger i året mot tidligere tre ganger. Det er tydelig at man ønsker større regelmessighet i skatteinnbetalingen etter 1784.

Venstre side i skattebøkene er debetside - inntektsside - det vil vise hvilke skatter og utredslar som det året hvilte på gården. Høyre side er kreditside, det vil si utgiftssiden, - her kvitterte fogden for de innbetalte skatter.

Når skatteboken var utskrevet satte fogden sitt segl på siste kreditside. Når en ny skattekvitteringsbok skulle tas i bruk ble det på første debetside skrevet opp en detaljert liste på alle faste skatter og utredelser.

Tilbet.		1699
Phaltun	5	8
Proviantskatt	1	11
alsthanings	1	11
Valtalen bidrag	1	5
Lags peng	1	5
ing samt nit.		
Præsting		
Lutings peng		
Amor C.		
Skat		
		<u>6 1/2</u>
Dagvernpenger 4/1		
ammaner 4/1		
Skat	16	
		<u>6 1/2</u>

Tilbet.		1780	No 17 8
Phaltun	5	8	
Proviantskatt	1	11	
alsthanings	1	11	
Valtalen bidrag	1	5	
Lags peng	1	5	
ing samt nit.			
Præsting			
Lutings peng			
Amor C.			
Skat			
		<u>6 1/2</u>	
Dagvernpenger 4/1			
ammaner 4/1			
Skat	16		
		<u>6 1/2</u>	

De vanligste eller viktigste skattene hvilte på matrikkelen, det vil si på fast eiendom. Det var bøndene som alene bar den ordinære skattebyrden. Landskatten, leilendingsskatten, ble en årlig skatt i 1617, proviantskatten i 1667, munderingskatten i 1679, rosstjenesteskatten i 1682. Disse skattene blir ofte kalt kontribusjoner (lat. bidrag, hjelp). Til disse kontribusjonene regnes også standkvarterpenger (Quarteerpenge) fra 1719, utredningspenger fra 1724 og i 1763 kommer arbeidspenger til fogden.

Debet 1699

	Rdl	ort	sk
Skatten	3	1	8
Proviantskatt		1	16
Rostieneste			20
Soldater Hiælp		1	3
Legspenge		2	5
Engarbeid		2	
Foering		2	
Ledingspenge			1/3
Smør 6 merker			18
Meel 1 Lispund			20
	<hr/>		
	6 rdl		19 sk
Drengpenge			4
Weipenge			4
Nathold			16

Debet 1780

	Rdl	ort	sk
Leylændingsskatt	3	1	8
Proviantskatt		1	16
Rostieneste			20
Munderingspenge		2	12
Udreedningspenge		1	16
Quarteerpenge			15
Arbeidspenge			16
	<hr/>		
Engarbeyde	5	1	7
Foring		2	
Leedingspenge			1/3
Meel, 1 Lisp		1	
Smør 6 mrk			18
	<hr/>		
	1	1	19
Degnepenge			4
Veymæsterpenge			4
Skriver-Told		1	8
	<hr/>		
	7		18
Sygehuuspenge			21 ¹ / ₄
Delinqvent Omkost		1	13 ¹ / ₄
Kongsvinger Skyds		2	2
	<hr/>		
	8 rdl	1 ort	6 ¹ / ₂ sk

Hertil kommer ytelser som blir kalt jordeboksrettigheter. Også disse ytelsene var faste årlige avgifter. Den urgamle leidangen er på 1/3 sk. Smør og mel gikk til soldatenes underhold.

Til slutt kommer vi til de variable avgifter. I skattekviteringsbøkene kalles de for aparte utredsler eller repartitioner (ligninger). I 1780 betalte Christen Hansen på Krange 1 rdl og 12¹/₂ sk i småutredsler.

På 1700-tallet hadde ikke amtet eller tinglaget egen kasse. Alle skatter og avgifter gikk inn i statskassen, den kongelige

kasse. Utgifter til forbrytere (delinquenter), sykehus, o.a. som skulle utredes av amtet eller tinglaget, ble først betalt av den kongelige kassen, summen ble utlignet av amtmannen, innkrevd av fogden og refundert statskassen. Disse utredelser, som kommer etter 1750, kunne variere betydelig fra år til år. År 1800 betalte Christen Hansen på Krange 1 rdl 14¹/₄ sk i sykehusutgifter, i 1801 ingenting, men hele 4 rdl 3 ort 16¹/₂ sk i 1802. Disse småutredelser var øremerkede. Skattebetaleren visste hva skattene gikk til.

I Christian V's Norske Lov av 1687 heter det i 3-14-20 at fogden og bonden skal ha en bok hvor skatter og jordebokserettigheter skal skrives opp og kvitteres for. I og med vi har svært få skattekvitteringsbøker bevart, har det vært uklart om og hvordan dette lovbud har vært etterlevet. (Alf Kiil: Arkivkunnskap s. 150). Skattebøkene for Krange viser at loven har vært fulgt, i hvert fall kan vi slå fast at så er tilfelle i Follo fogderi fra 1699. For en fogd ville det være vanskelig og farlig ikke å følge kongens bud.

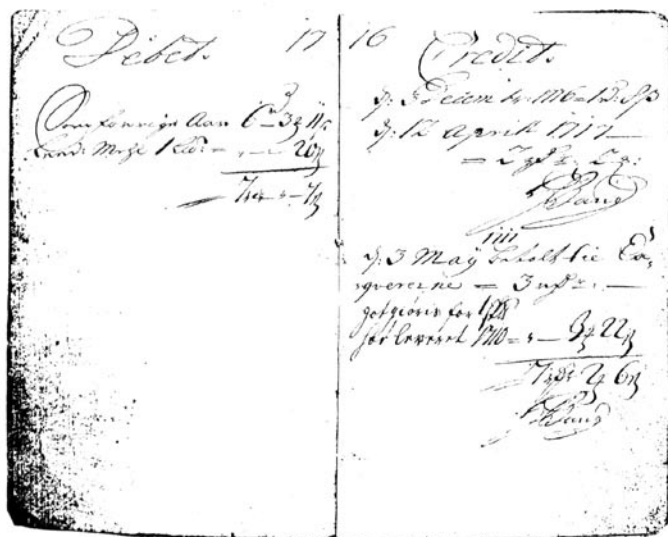
En eiendommelighet ved rostjenesteskatten, en skatt til underhold av vervede ryttere, fortjener oppmerksomhet. Bevarte kvitteringsbøker over innbetalt landskyld, jordleie, kan tyde på at leilendingen fikk refundert rostjenesten hos jordeieren. Uttrykket «Rosteniesten gotgiort» tyder på at denne tolkning er riktig, fordi det går frem av skattebøkene at å godtgjøre menes man blir godskrevet et beløp, som så trekkes fra skatten, slik at det blir tilsvarende mindre å betale. Jfr. illustrasjon, creditside 1716, nedenfor.

Under den store nordiske krig ble det utskrevet mange ekstraskatter, mest kjent er krigsstyren. Fra andre kanter av landet vet vi at ekstraskattene førte til misnøye og skatte-

nekt. Dette førte til at allmuen i 1714 ble fritatt for krigsstyren. Hva som i historiebøkene menes med at allmuen i 1714 ble fritatt for å betale krigsstyre, så gjaldt ikke fritaket for Hans Aslachsen på Krange, både i 1714 og 1715 betalte han krigsstyr.

Bonden Hans Aslachsen Krange og fogden Hans Bang hadde for øvrig en 7 år lang skjærmyssel om et høyllass som først ble gjort opp i 1717.

Skatten var for Krange gård i 1716 beregnet til 7 sk. Først 3. desember 1716 betalte oppsitteren Hans Aslachsen 1 rdl 8 sk, 12. april 1717 betalte han 2 rdl 2 ort, mens resten av skatten måtte inndrives med tvang, «d: 3 May 1717 betalt til Exqvererne - 3 rdl». Under står det «gotgjoris for 1 Skp (skip-pund=185 kg) høe (høy) levert 1710 = 3 ort 22 sk». Bonden kom dermed til å punge ut med 1 ort og 23 skilling for meget i skatt, dette beløpet ble godskrevet for skatteåret 1717. Å eksekvere skatten vil si at soldater er blitt innkvartert på

gården til skatten ble betalt i form av underhold og mat til soldatene. Det er nærliggende å anta at Hans Aslachsens skattevegring i 1716 skyldes høylasset som ble levert i 1710, og at fogd og bonde så ikke har kunnet bli enige før saken ble satt på spissen. I 1710 døde oppsitteren Aslach Bentsen så det er mulig at dette også kan forklare striden med øvrigheten om et høyllass. Heretter blir skattene betalt uten opphevelser.

Etter freden med Sverige i 1720 er det slutt på ekstraskatter.

Heretter var skatten med få unntak i tre årtier 7 rdl 11 skilling i året.

I 1750 blir Bent Hansen ilignet en prinsesseskatt på 3 ort, sammen med andre småutredsler på til sammen 20 skilling blir skatten sammenlagt 8 rdl 7 sk. Det er nå en stigende tendens til å ilegge flere småskatter fra myndighetenes side. I gjennomsnitt er skattene fra Krange 1 riksdaler høyere pr. år enn i de foregående tiår.

Koppskatten fra 1762 endte i en landsomfattende skattenekt i 1765, hvor man bare ville betale de ordinære skattene. I 1765 måtte Bent Hansen Krange betale 2 rdl 1 ort og 8 sk til «Præstegaardens Reparation». Ellers betaler han som andre bønder bare de ordinære skatter. Myndighetene slo retrett i 1772 angående koppskatten. Kun de faste og kjente skatter blir stående.

I takt med at staten tok på seg flere oppgaver må bøndene ut med flere småutredsler til bestemte formål. Skysspenger til Kongsvinger festning, penger til sinnsyke, Daare «Kiste»-

Penge, første gang i 1783. Penger til sykehusdriften blir en variabel, men årviss avgift. Penger til å avlønne lege kommer i 1793 - doktoren fikk 9 skilling fra Krange. I 1798 måtte Christen Hansen på Krange betale 1¹/₄ skilling til «en Lærling ved Veterinair-Skoelen». Skattebetalerne fikk den gang sannelig vite hva pengene gikk til.

Et trekk en legger merke til er at oppsitterne heller tar med seg for lite penger til fogden. Ofte når skatter og avgifter var høyere enn i foregående år, betalte oppsitteren de få ort eller skillinger i økt skatt året etter. La det dog være klart at her er det unntak man snakker om, det vanlige er at skatten betales i rett tid. Det finnes også nok av eksempler på at skatt er tilbakebetalt. Fogd og bonde var nøyeregnende.

Hver gang en ny varig skatt blir introdusert, blir den de første år oppskrevet på debetsiden - dette i motsetning til de faste skatter som sjelden blir spesifisert. De variable småskatter blir derimot nøye spesifisert på debetsiden.

De bevarte skattekvitteringsbøkene fra Krange viser at oppsitterne ikke har hatt store problemer med å gjøre opp for seg overfor øvrigheten. De viser også en effektiv skatteinnkreving, hvor fogd og bonde var klare over sine plikter og rettigheter.

Randi Moe:

Det lysnet i skogen....

I Nesoddens skoger har det vært mange lysninger. Lysninger som har gitt plass til ei lita stue og rydda nok jord som ga mat til folka som bodde der.

Går vi i skogene nå er lysningene igjengrodd. Ser vi godt etter, finner vi rester av grunnmur og gjerne et gammelt epletre og eller en syrinbusk. Det som ennå kan ses av boplassen forteller at det ikke var mange kvadratmeter de hadde som bolig-areal.

En av de gamle plassene er Langemyr. Der er det fortsatt åpent og bebygd. Stedet er kjent som utfartssted for turgåere.

Bebyggelsen i dag er av forholdsvis ny dato selv om materialene er av gammel årgang. Hytta har opprinnelig vært hønsehus på Skoklefeldgården. Noe av materialene i det gamle Langemyr ble brukt i det som nå er skjul.

Den gamle stua i Langemyr var som den tidas stuer flest, inndelt i en gang, et lite kjøkken og innerst en stue, - lavt under taket. Du skulle være ganske stuttvokst for å kunne gå rett gjennom inngangsdøra. Vindusglassene var små. Det slapp ikke mye dagslys inn. Hvor gammel bebyggelsen var vet jeg ikke. Men jeg vet at det har bodd folk her i mange, mange år. Ennå lever folk som er født i Langemyr.

For meg betyr Langemyr noe spesielt. Spesielt fordi jeg har mange hyggelige minner derfra.

En av de siste som bodde der var en eldre dame som het Ragnhild Larsen. Første gang jeg traff henne i skogen kom hun gående på truger. På skuldrene bar hun en ganske stor

stokk. Det var vinterveden hun bar fram.

Det hadde seg nemlig slik at vi som bodde på vestsida og hadde vår arbeidsplass på østsida av Nesodden tok skogveien. Vår vei gikk over Langemyr. Og vi, det var bortimot halvparten av kommunens administrasjon i tredveårene. Det var ass. ingeniør Knudsen, oppmålingsassistent Tjernshaugen og undertegnede som var kontorassistent.

På hjemveien ble vi ofte bedt inn til gamlemor i Langemyr, som vi kalte henne. Det duftet nykokt kaffe på lang lei og på kjøkkenet spraket det fra ilden i komfyren.

Og gamlemor, som opprinnelig var fra Østerdalen, hadde tatt med seg sine gamle kunnskaper om bakst derfra. I mange år dro hun opp til dalen og arbeidet på setra om sommeren. Med seg tilbake hadde hun butter med molter. Det var traktement som vi ikke var vant med.

Gamlemor var opptatt av Ludospill. Og vi måtte selvfølgelig ta et slag med henne. Hun likte ikke å tape. Å tape var vel det eneste som kunne legge en demper på hennes gode humør.

Gamlemor hadde ualminnelig god fortellerevne. Etter et langt, strevsomt liv hadde hun mye å berette. Hulder og andre underjordinger trodde hun fullt og fast på. Hadde møtt dem mange ganger.

Forståelig nok kunne det bli svarte kvelden før vi bega oss på hjemvei. Vei nådde vi ikke fram til før vi kom til Berget - den gamle husmannsplassen. Lommekjente som vi var klarte vi oss som regel bra på smale stier gjennom skogen.

Selv om gamlemor hadde god hjelp av sønnene sine, Klaus, Kåre og Ragnar, ble det etter hvert for kronglete å bo i Langemyr om vinteren. Da valgte hun å bo i aldershjemmet. Men så snart våren kom og snøen forsvant flyttet hun til-

bake til stua si'. Der ventet henne trofaste venner - skogens dyr og fugler.

Vi som var så heldige å kjenne henne fikk med oss verdifull lærdom og minner for livet.

En av Nesoddens eldste, Birger Bekbråten, er født og oppvokst på plassen med samme navn.

Han forteller at når det var barn i vente på plassene var det nærmeste gård som hadde hest som hadde plikt til å sørge for at jordmora kom fram.

Birger tjente i sine unge år på Sandaker. En mørk høstnatt ble han vekket. Han skulle kjøre til Jaer og hente jordmora, fru Klaveness og kjøre henne fram til en plass oppe i skogen.

Det gikk bra helt til han på tilbaketuren ikke fant skogsveien han skulle inn på. Han skjønnte det bar galt av sted når han var kommet nær vannkanten ved Røertjernet.

Birger forteller om tankene som fór gjennom hodet hans når han merket det. "Jordmora skal jeg nok klare å få oppatt. Men gampen blir det værre med", tenkte han.

Fortellingen endte godt. Alle kom velberget fram.

Arne Eriksen:

(Hans kåseri på Samfunnshuset 17. mai 1989).

Gratulerer med frihetsdagen alle sammen.

Tiden etter 1814 er nedfelt i en rekke historiebøker og skrifter, også for Nesoddens vedkommende, og jeg tenker da på Hj. Berners bok, som også omhandler tiden frem til 1920-åra. Det jeg skal bidra med er å kåsere litt om 20- og 30-åra på Nesodden slik jeg i spredte trekk kan huske - ikke bare de tunge realiteter, men forhåpentligvis også noen lyspunkter.

Selvsagt feiret vi 17. mai. Selv om det ikke var noen generell fridag, så hadde skolen fri. Med gleden over nye turnsko til kr. 2.- stilte vi fulle av forventninger opp på skoleplassen. I mangel av skolekorps gikk læreren foran toget og spilte på fiolin, men det var ikke alltid vi hørte fela. Etter toget og kirkegang smakte det godt med eggemat fra skoeske, kaffe til de voksne og brus til barna. Deretter var det taler, sang og idrettsleker. Manglende idrettsbane og utstyr reduserte disiplinene til noen få øvelser på skoleplassen, mens løp foregikk på veien utenfor.

Etter hvert ble det bygget noen treningsbaner rundt på bygda, men det var mest i løp at Nesodden hevdet seg, og vant i sin tid A-klassen i Holmenkollstafetten for så å stille i eliteklassen året etter. Vi ble forresten verdensmestere i fotball også. Det gikk slik til at vi slo Vestby som igjen slo Moss. Moss slo det sammensatte landslag som igjen slo Polen, som ble verdensmestere året før!

Når det gjalt vinteridrett var vi godt stilt. Tjern og dammer rundt på bygda ble håndmåket og brukt som skøytebaner. På dugnad ble det bygget flere skibakker rundt i bygda, - hvorfor brukes ikke disse lenger?
Et hopprenn i disse bakker var en familiefest av de store.

Unge og gamle i kåper og dresser og med sko på bena fant frem til skibakkene og heiet på hopperne. Det var ikke bare gutter som hoppet, jentene hoppet også. Engang var det ei jente som hoppet i skjørt og falt. Med skjørtet over hodet dukket det frem en lilla og flosset underbukse. Det var en meget sterk opplevelse som ble behørig kommentert. Premier var det smått med. Riktignok fikk vi tippet noen gaver fra næringslivet og andre interesserte. Fra et skirenn husker jeg denne premiering: 1. blyant med viskelær. 2. pr. blyant uten viskelær, - viskelæret ble selvsagt 3. premie. Men gleden var stor og dette er et godt minne.

Hadde vi andre kulturtilbud?

Ja, vi hadde kirken med meget aktive kirkekor, sangen sto høyt i kurs den gangen og var til stor glede for alle.

Fra speiderleir på Jeløya 1936

Biblioteket besto av en hel kasse med bøker. - Og vi hadde skolen. Her var det basarer, juletreffester og her hadde vi speidermøter. Læreren var troppsjef og tok oss med i skog og mark og rimelige turer. Læreren var meget flink i sløyd og på ledige høstkvelder tok han oss med på sløyden og lagde ski. Ski, skøyter og sykler var nemlig ingen selvfølge for de fleste. Det vi skaffet oss av lommepenger i den grad vi fikk bestemme, tjente vi på å plukke poteter og ved å plukke bær. Fremdeles er det mye bær i skogen.

Den vanskelige økonomiske situasjon i Norge gjenspeilet seg også på Nesodden, men ungdommen var optimistiske og klarte ved hjelp av dugnader, basarer og revyer o.l. å bygge ungdomslokaler i kretsene uten off. støtte til anlegg og drift. I dag sliter de samme lokaler med store økonomiske problemer tiltross for at folketallet er mangedoblet. Folk var flinke til å besøke disse lokalene. På Folkets Hus var det kino hver søndag. Vi som måtte gå fra Fagerstrand til Fjellstrand, slapp ofte inn for 1/2 pris d.v.s. 50 øre. Langt gikk vi også på dans. Var det dans eller fest på Ekelund, gikk vi dit i nær sagt all slags vær og det sier seg selv at en slik tur ikke kunne foretas i dansesko og det hadde vi ikke heller. Når festen var slutt, var det en avgjørende faktor hvor jentene bodde med tanke på veien hjem.

Tiltross for stor arbeidsledighet, var ikke Nesodden den kommune som var verst stilt. I tillegg til land- og skogbruk var det en rekke mindre bedrifter. Således var det på Fagerstrand: Sag og høvleri, 2 bakere, 3 landhandlerier, mineralvannfabrikk og sukkervarefabrikk. Men det var oljeselskapene som var dominerende og de som var ansatt her var i høyeste grad privilegerte. P.g.a direkte og inndirekte skatter ble det sagt at Nesodden fløt på olje. De mange skipsanløp bidro også sterkt til økt omsetning for forretninger og næringsliv. Norsk Olje på Fagerstrand var det største importanlegget som er igjen på Nesodden og er redusert til ca. 50 ansatte.

Transport av folk og varer foregikk i hovedsak med båten. (Les Fjordbåtenes saga).

Nu ligger de fleste bryggene øde og forlatt, de som i sin tid var det kulturelle midtpunkt i sommerhalvåret. De fleste vellene har sine navn fra bryggene og det var de som arrangerte basarer, bryggedans o.s.v. Folketallet økte til det mandobbelte om sommeren, men var det hytter og feriehem nok til alle? Nei, det var ikke det, men alle - nær sagt alle, - leide ut det de kunne og bodde selv meget kummelig om sommeren. Det var ikke bare for å være snille, men en nødvendighet for mange for å klare kommende pantegjelds renter og avdrag.

Biler var det lite av. Den første bussen jeg husker var en 7 seters Dodge, som hadde sett sine beste dager i drosjef trafikken i Oslo. Det var noen lastebiler, og skulle vi på noen utflukter eller til idrettsstevner sommer som vinter, var det å sitte bak på en lastebil, for egen regning og risiko. En av lastebileierne hadde noen sønner som var småvokste og i tillegg begynte de å kjøre bil før de var ferdig med folkeskolen. Engang var det 2 håndverkere som arbeidet nede i en av bakkene. En dag utbrøt den ene: Se, der kommer en lastebil uten sjåfør! Nei sa den andre, det er sjåfør der, han er bare nede for å gire.

Postkontor hadde vi ikke. Aviser og brev kom til landhandleriet og alle brev og kort ble lagt i en liten trekasse på disken. I mangel av datatilsyn leste alle alt. En gang kom det et kort fra utlandet hvor det tilsist sto: En hjertelig hilsen til alle på Fagerstrand som leser dette kort. Den fotoserie vi har sett i avisen i den senere tid fra Nesodden er meget verdifull og må bevares,* det var nemlig langt mellom hver familie som hadde fotoapparat den gangen.

For å oppnå politiske verv i styrer, råd og utvalg var det kamp, og stor aktivitet i alle leire. Det å få navnet sitt på en

kommunevalgliste var en stor ting. På agitasjonsmøter før valgene var det overfylte lokaler og opphisset diskusjon. Det var mye givende i dette på godt og på vondt. Det er ønskelig med en slik oppslutning i dag også. Langt flere bør delta, man får ikke noe større rett til å kritisere, men de som har vært med og som er med, har kanskje større bakgrunn for å se helheten i forvaltningen og det politiske liv.

Nesodden er på mange måter en unik kommune. La oss håpe at den bevarer sin historie og sin egenart. Vi som er glad i bygda vår vil fortsatt verne dette miljø i videste forstand og idag oppfordre alle til å se det som sin plikt og føle det som en glede og sitt ansvar å få føre Nesodden inn i en god fremtid.

Tillykke med dagen!

* Nesodden Historielag vil svært gjerne låne gamle bilder fra Nesodden for avfotografering. Vi lover hurtig tilbakelevering.

Sats, repro, layout: Tordis Rindal Whist
Trykk: Follo Grafisk Nye A/S
